

تنگابنی، محمد بن سلیمان، ۱۲۳۴ - ۱۳۰۲ ق. شارح
الفوائد الموسویة: (شرح فارس بر شرح تصریف ملا سعد تفتازانی) / اثر میرزا محمد بن سلیمان
تنگابنی. - قم: دارالحجّة (عج)، ۱۳۹۰
۴۰۰ ص.: نمونه
۷۵۰۰۰ ریال:

ISBN: 978-600-5136-15-9

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما
کتاب حاضر شرح فارسی بر شرح تصریف ملا سعد تفتازانی می باشد.
کتابنامه: ص. [۳۸۶] - ۴۰۰؛ همچنین به صورت زیر نویس
۱. تفتازانی، مسعود بن عمر، ۷۱۲-۷۹۲ ق. - شرح تصریف - نقد و تفسیر. ۲. زبان عربی -
صرف. الف. تفتازانی، مسعود بن عمر، ۷۱۲-۷۹۲ ق. ب. بکان، مهدی، ۱۳۶۰ - ج. عنوان. د.
عنوان: شرح تصریف - فارسی.

۴۹۲/۷۵

۲۱۵۸۴۳۲

۹ ق ۷ ت / ۶۱۳۱ Pj

۱۳۹۰

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ می باشد

اسم کتاب: الفوائد الموسویة
مؤلف: مهدی بکان طالقانی
ناشر: مؤسسه دارالحجّة دارالثقافة
چاپخانه: گلوردی
نوبت چاپ: اول
تاریخ چاپ: ۱۴۳۲ هـ ق
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
قطع و تعداد صفحات: وزیری ۴۰۰ صفحه
قیمت: ۷۵۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۳۶-۱۵-۹

ISBN: 978-600-5136-15-9

مؤسسه دارالحجّة دارالثقافة: قم، پاساژ قدس، زیرزمین، پلاک ۳۵

تلفن: ۰۲۵۱-۷۷۳۴۷۲۷-۷۷۳۷۵۴۰

۰۹۱۲۱۵۳۲۸۹۶

الفوائد الموسوية

(شرح فارسی بر شرح تصریف ملا سعد تفتازانی)

اثر:

حضرت علامه آية الله

میرزا محمد بن سلیمان تنکابنی قدس

(متوفی ۱۳۰۲ هـ. ق.)

تصحیح، تعلیق، ویرایش:

مهدی بکان طالقانی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۹
زیست نامه مرحوم تنکابنی.....	۱۵
شرح خطبه.....	۳۰
معنای تصریف.....	۳۸
تقسیم فعل به ثلاثی و رباعی.....	۶۴
تقسیم فعل به مجرد و مزید.....	۷۵
سالم و غیر سالم.....	۷۶
ابواب ثلاثی مجرد.....	۹۰
حروف حلق.....	۱۰۷
اقسام شاذ.....	۱۱۰
رباعی مجرد.....	۱۲۶
ملحقات رباعی مجرد.....	۱۳۲
ابواب ثلاثی مزید.....	۱۳۴
باب افعال و معانی آن.....	۱۳۷
باب تفعیل و معانی آن.....	۱۴۳
باب مفاعله و معانی آن.....	۱۴۸
باب تفعّل و معانی آن.....	۱۵۲
باب تفاعل و معانی آن.....	۱۵۶
باب انفعال و معانی آن.....	۱۶۱
باب افتعال و معانی آن.....	۱۶۴

۱۶۷	باب افعلال و معنای آن
۱۶۷	باب استفعال و معانی آن
۱۷۱	باب افعیلال و معنای آن
۱۷۳	باب افعیعال و معنای آن
۱۷۳	باب افعللال
۱۷۵	باب افعللاء
۱۷۷	ابواب رباعی مزید
۱۸۰	تقسیم فعل به متعدی و لازم
۲۰۱	متعدی کردن فعل لازم
۲۱۶	فصل: مثال‌های تصریف أفعال
۲۲۱	فعل ماضی
۲۲۸	تقسیم فعل ماضی به معلوم و مجهول
۲۵۵	ماضی مجهول
۲۷۶	فعل مضارع
۳۱۹	مضارع مجهول
۳۲۲	مضارع منفی
۳۲۴	مضارع مجزوم
۳۳۵	مضارع منصوب
۳۴۲	امر به لام
۳۶۲	امر به صیغه

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وآله الطاهرين
واللعن على أعدائهم أجمعين

بدون شک یکی از وظایف خطیری که بر دوش آگاهان جامعه اسلامی سنگینی می‌کند احیای آثار علمای اسلام و معرفی آنها به نسل حال و آینده است. تراث علمی بسیاری در کتابخانه‌های کشور وجود دارند که منتظرند تا روزی دست توانای محققى آنها را از زوایای فراموشی بدر آورد و گرد و غبار نسیان را از روی آنها بزداید و از این سو چشمان طالبان دانش به سوی دروازه‌های بازار نشر دوخته شده تا چه زمان رخساره زیبای این گلبرگ‌های علمی را تماشا کنند. مرحوم آیه الله بهجت قدس سره فرمودند:

«چگونه اهل باطل کتاب‌های خود را که قابل قیاس با کتب اهل حق نیست، چاپ و تکثیر و ترویج می‌کنند، ولی اهل حق در این زمینه همیشه عاجز و ناموفق بوده‌اند؟»

بنده اطلاع دارم که کتاب‌هایی - شاید به صورت دوره و موسوعه - در کتابخانه‌های شخصی یا عمومی - هم در ایران و هم در عراق - در معرض تلف و نابودی است. چه کتاب‌های خوبی که هنوز چاپ نشده و در دسترس نیست و

یا از بین رفته است! ما اصلاً در فکر نگهداری از گنجینه‌های علمی و ذخایر مذهبی خود نیستیم! تکلیف شرعی ایجاب می‌کند که کتاب‌های هر عالمی را که مرحوم می‌شود به نزدیک‌ترین حوزه علمی انتقال دهند، نه این که در همان آبادی و ده بماند و از بین برود و نابود گردد و یا دست افراد نا اهل بیفتد و یا به بوتۀ نسیان و فراموشی سپرده شود. کیست که در این فکرها باشد؟!^۱

در جای دیگر فرمودند:

«از کتاب‌های تالیف شده توسط بزرگان و علمای ما چند درصد چاپ شده و چقدر خطی باقی مانده و چقدر از بین رفته است؟! قطعاً از کم پولی ما نیست بلکه از کم توفیقی ما است؛ زیرا چه پول‌هایی که صرف کتب ضلال و روزنامه‌های دارای عکس‌های مبتذل و قبیح می‌شود!

... وقتی می‌شنوم یکی از کتب شیعه در علوم و معارف دینی از علمای معروف از متقدمین و متأخرین در حال طبع است خوشحال می‌شوم ولو این که به دستم نرسیده باشد، از بس که حاجت شدید است به آنها و غایت بعید.»^۲

«اهل علم، تجار و اخیار مومنین می‌توانند هیأت امنایی انتخاب کنند و هر کدام در هر ماه مبلغی هر چند اندک برای ترویج مذهب - از جمله برای چاپ و نشر کتاب‌های علمی سودمند مفقود و نایاب که از زمان شیخ مفید (رحمه الله) تا به حال هنوز چاپ نشده است - به آنها تحویل بدهند تا در این زمینه اقدام کنند. تا هنوز که دولت ظالم نیامده و از چاپ اینگونه کتاب‌ها منع نکرده - همچنان که در کتابخانه‌های مجاز وجود آنها ممنوع بوده است - باید اقدام کنیم. خیلی کارهای

۱. در محضر حضرت آیه الله بهجت ۲: ۱۰۲

۲. همان ۲: ۱۲۴ و ۱۲۲

مهم و نافع را کنار گذاشته‌ایم و از خیر و برکات آن محروم مانده‌ایم. خدا می‌داند از عهدهٔ مسؤولیتش می‌توانیم بیرون بیاییم یا نه؟!^۱

«ما باید سعی کنیم کتب خود را جمع‌آوری و حفظ کنیم و نگذاریم از بین برود. حداقل از کتب خطی و منحصر به فرد، مخصوصاً کتاب‌هایی را که می‌دانیم در معرض سیل یا خطر دیگری است، استنساخ و عکسبرداری کنیم... چرا باید ما به مهمات خود اهمیت ندهیم؟!»^۲

اینک روی سخن با طلاب فاضل است که می‌توانند ضمن فعالیت‌های علمی فرهنگی خود، زمانی را به احیای آثار علمای اسلام اختصاص دهند تا هم خود و هم دیگران را از این سفره‌های پر فایده بهره‌مند سازند.

اما سرگذشت این کتاب:

روزی از روزهای حجره نشینی، به وسیلهٔ یکی از دوستان ضمیمی با کتاب قصص العلمای مرحوم تنکابنی آشنا شدم و شرح حال ایشان را از آنجا مطالعه نمودم و از زندگی پر برکت ایشان لذت بردم، ناخودآگاه حبّ این مرد شریف فضای قلبم را آکنده ساخت تا جایی که با همان رفیق شفیق در سفری پربرکت، به خطهٔ سرسبز مازندران رفتیم و بر سر مزار آن عالم ربانی حاضر شدیم و زیارت ایشان را برای خود توشه ساختیم. ارتباط این روسیاه با آن عالم ربانی زمانی بیشتر شد که در فهرست آثار ایشان - که حدود ۲۵۰ کتاب است - تعدادی کتاب به صورت شرح و حاشیه بر کتب ادبی توجهم را به خود جلب کرد و از آنجا که بعضی آن کتب را مباحثه و مطالعه نموده بودم تصمیم گرفتم که

۱. همان ۲: ۳۸۳

۲. همان ۳: ۱۳۳

آنها را احیاء نموده و از این راه خدمتی ولو ناچیز انجام داده باشم. در این میان آنچه موجب حزن و اندوه شد این بود که از میان آثار علمی این بزرگمرد شاید به تعداد انگشتان دو دست هم چاپ نشده بود و مقداری هم که به طبع رسیده بود - مانند کتاب تأسیسات و خلجات و إکلیل المصائب و توشیح التفسیر - با کیفیت نامناسب و بعضاً بدون تحقیق بود.

دست هدایت الهی ما را به سوی مؤسسه وزین و پر منفعت مرکز احیاء آثار اسلامی رهنمون شد و در آنجا بود که با نسخه‌ای عکسی از شرح شرح تصریف مرحوم تنکابنی مواجه شدم و کار خود را آغاز نمودم. در پایان ذکر چند مطلب را بر خود لازم می‌دانم:

مطلب اول: هدف حقیر زنده کردن این اثر شریف بود و بس، نه شرح کردن و نقد نمودن. از میان کاغذهایی که سیاه کرده‌ام مقداری هم مربوط است به شرح کتاب شرح تصریف که اگر توفیق یار شود، در آینده بصورت مجزا به چاپ خواهد رسید.

مطلب دوم: بعض دوستان فاضل پرسیدند که چرا بعضی الفاظ مانند تحقیق و لطیف و... را شرح دادید ولی بعض دیگر مانند تصنیف و مبحث و... را شرح ندادید؟ در جواب عرض می‌شود که هدف بنده فقط احیای اصل این کتاب بود بدون تعلیق، ولی چون بعض کتبی که قبلاً از این عالم ربانی چاپ شده بود هیچ توضیح و تعلیقی نداشت - با این حال احیاء کننده آن نام خود را با حروف درشت‌تر از حروف نام مرحوم تنکابنی و زیر لفظ «تحقیق» آورده بود و فقط آدرس آیات قرآن کریم را در پاورقی درج کرده بود - تصمیم گرفتم بصورت گزینشی و اختیاری، بعض توضیحات را در پاورقی بیاورم و بقیه را به شرح

به منابع ادبی مراجعه بنمایند.

مطلب سوم: عبارات مرحوم شارح را به همان صورت دست نخورده آوردم و هیچ گونه دخل و تصرفی ننمودم مگر مقداری که برای فهم مطلب لازم بود، که اغلب برای مشخص شدن آنها را داخل [] قرار دادم.

مطلب چهارم: این شرح، بیشتر جنبه اشکال کردن دارد تا توضیح مطلب، به طوری که بیش از چهارصد اشکال را در بر دارد و البته بعض ایرادات ایشان وارد نیست و پاسخ دارد لکن به توصیه بعض اساتیدم، غالباً به آنها پاسخ ندادم.

مطلب پنجم: نسخه‌ای که در اختیار بنده بود ناقص است و بعض صفحات آن قابل خواندن نبود و نسخه دیگری هم بدست نیاوردم؛ این که آیا ایشان تمام کتاب را شرح فرموده یا نه، اطلاعی ندارم ولی آنچه به دست آمد همین مقدار است که تقدیم می‌شود. -

مطلب ششم: با همه وسواس و زحمتی که در تصحیح و ویرایش این نسخه به کار رفت، باز ممکن است خطاهایی در آن دیده شود که امید است خوانندگان محترم ما را ببخشایند و از تذکرات مفید خود محرومان نسازند.

مطلب هفتم: غالباً در پاورقی‌ها، به دادن آدرس اکتفا شده و اصل مطلب نیامده؛ وجهش این بوده که طلاب عزیز زحمت بکشند و با مراجعه، هم مطلب را بدست آورند هم با منابع آشنا شوند و به این وسیله گامی در جهت تحقیق برداشته شود.

مطلب هشتم: مرحوم شارح برای این مجموعه، نامی اختیار نکردند ولی چون انتخاب اسم ضروری بود، این حقیر با توجه به این که ایشان کتاب را برای ولد ارشد خود میرزا موسی، نوشته‌اند - نام کتاب را «الفوائد الموسویة» نهادم. امید است که مقبول ایشان واقع شود.

مطلب نهم: بعض کتبی که در پاورقی نام آنها آمده یا چاپ نشده‌اند یا کمیاب می‌باشند، در عین حال آدرس آنها آورده شده؛ حکمتش این بوده که اولاً عده‌ای از طالبان دانش که به آنها آشنایی ندارند، آشنایی حاصل کنند، ثانیاً شاید این کار موجب شود کسی هم به فکر احیای آنها بیفتد و از این راه خدمتی به جهان دانش شده باشد، ثالثاً ارتباط نسل حاضر با علمای سلف و کتب قدماء حفظ و بیشتر شود؛ زیرا به تعبیر بعض از بزرگان: «علم در کتب سلف است».

مطلب دهم: زیست‌نامه جناب زنجانی و تفتازانی را در اینجا نیاوردیم و موکول نمودیم به ابتدای شرح خود بر شرح تصریف.

ادب سخن اقتضا می‌کند که در خاتمه از مسؤولین محترم مرکز احیاء آثار اسلامی خصوصاً استاد بزرگوار و نسخه‌پژوه توانا حجة الاسلام والمسلمین آقا سید احمد اشکوری و فرزندان خدمش آقا سید محمدرضا و آقا سید جعفر اشکوری قدردانی بنمایم و نیز از محضر سه تن از اساتید بزرگوارم جناب استاد عرفانیان و استاد گرزین و استاد اصغری - حفظهم الله - که با راهنمایی‌های خود، این حقیر را یاری دادند و تمام بزرگوارانی که به نوعی در زنده شدن این اثر علمی، سهمیم بوده‌اند.

مهدی بکان طالقانی

حوزه علمیه قم